

127
SETEMBRE
2015

EN VINDRAN MÉS?

La situació dels refugiats a l'Orient Mitjà i la UE

Eckart Woertz, investigador sènior, CIDOB

Primera Europa va fer veure que la crisi dels refugiats era un problema de l'Orient Mitjà; després els estats del nord i el centre ho van considerar un problema dels estats fronterers, com Itàlia, Grècia i Bulgària. Es van escudar en el Reglament de Dublín, que estableix que els primers punts d'entrada dins la UE estan obligats a registrar els nous refugiats que arribin i acollir-los per als procediments posteriors de petició d'asil. Ara que les xifres de refugiats dificulten aquest acord, a Europa li resulta complicat compartir la responsabilitat i trobar solucions comunes.

Els refugiats que arriben avui han estat desplaçats des de fa un temps, però no desplaçats a la UE. Aquesta realitat la il·lustra la tràgica mort del petit Alan Kurdi, que va aparèixer en una platja turca després que la seva família hagués intentat en va arribar a l'illa grega de Kos. Els seus pares venien de la seguretat relativa de Turquia i després de la tragèdia, el pare, que va sobreviure, va tornar a la seva ciutat natal de Kobane, al nord de Síria, alliberada de les forces de l'EI el gener de 2015. Així, doncs, quina

és la situació actual dels refugiats a l'Orient Mitjà i què significa per als possibles futurs fluxos cap a la UE?

Actualment hi ha 4 milions de refugiats sirians als països veïns i 7,6 milions de desplaçats interns (DI) dins el país. Això representa la meitat de la població total i gairebé una cinquena part de la població mundial de refugiats, que actualment és de

60 milions, una xifra que no s'havia vist des de la Segona Guerra Mundial. El Líban, un país minúscul, amb una població de només 4,5 milions, ha vist l'arribada d'1,1 milions de refugiats sirians; n'hi ha 1,9 milions més a Turquia, 630.000 a Jordània, 130.000 a Egipte i 250.000 a l'Iraq, segons l'agència de l'ONU per als refugiats (ACNUR).

A aquestes xifres cal afegir-hi l'Iraq, que s'ha vist involucrat en el conflicte sirí pel fenomen de l'EI. Durant la guerra civil després de l'ocupació per part dels Estats Units, molts iraquians van fugir a Síria, que en aquell moment era un país segur. La guerra civil es va apaivagar després de 2007, quan les tribus es van declarar en contra de l'Estat Islàmic a l'Iraq

Hi ha 4 milions de refugiats sirians als països veïns i 7,6 milions de DI dins el país. Això representa la meitat de la població total i una cinquena part de la població mundial de refugiats.

Ara l'Iraq té 3,2 milions de DI. Però també hi ha iraquians no desplaçats que pateixen greus dificultats, la qual cosa fa que la xifra total de persones que necessiten ajuda humanitària arribi als 8,2 milions.

Els refugiats i els DI representen una càrrega considerable per als recursos i serveis nacionals, en un moment en què la disminució del preu del petroli ha comportat retallades pressupostàries. A més, hi ha problemes de seguretat i prejudicis sectaris.

Ara els refugiats sirians al Líban són aproximadament una cinquena part de la població. Hi ha la preocupació que la guerra civil siriana es propagui a l'altra banda de la frontera.

Atesa la seva estructura demogràfica, la UE necessita la migració econòmica, però les lleis d'asil no són la millor manera d'afrontar la situació; valdria més fer-ho amb una llei d'immigració. Podria oferir vies legals per a la migració motivada econòmicament a partir d'un sistema de punts, com al Canadà.

(predecessor de l'Estat Islàmic de l'Iraq i Síria) i van rebre l'ajuda de l'augment de les tropes estatunidenques. Alguns iraquians van tornar de Síria, d'altres ja havien marxat a altres països, preferiblement occidentals. **L'EI va sorgir a l'est de Síria la primavera de 2013, dirigit per antics membres del partit Baas i jihadistes de l'Iraq.** Quan ja es van haver establert a Síria, van posar el seu país d'origen al punt de mira. Van aprofitar l'ampli ressentiment dels sunnites contra el Govern de Bagdad liderat pels xiïtes, van preparar el terreny amb cèl·lules latents i van ocupar àmplies zones, primer a la província occidental d'Anbar en la primera meitat de 2014, i després a les províncies del nord de Salah ad-Din i Nínive, on el juny de 2014 van conquerir Mossul. Poc després van atacar la minoria yazidita a les muntanyes de Sinjar, on van matar i esclavitzar milers de persones. Més cap al sud, **el flux de refugiats** que fugien d'Anbar va continuar durant gran part de 2014 i 2015, i es va tornar a intensificar després que l'EI conquerís Ramadi l'abril de 2015.

Ara l'Iraq té 3,2 milions de DI, principalment de les províncies de l'EI d'Anbar i Nínive. La majoria (entre el 70 % i el 80 %) no viu en camps de refugiats, sinó amb familiars o en hotels i allotjaments de lloguer. A més dels DI, hi ha 250.000 refugiats kurds del nord de Síria que han fugit a la regió del Kurdistan iraquí (KUR). Aproximadament un 40 % viu en camps de refugiats, com el de Domiz, als afores de Dohuk, però la resta també viu en allotjaments normals. Més enllà dels DI i els refugiats, hi ha iraquians no desplaçats que pateixen greus

Una qüestió fonamental és fins a quin punt els refugiats i els DI s'integraran en el seu entorn actual.

dificultats, la qual cosa fa que la xifra total de persones que necessiten ajuda humanitària arribi als 8,2 milions. La intenció de recuperar Mossul, anunciada pel Govern iraquí, tot i que és poc probable que succeeixi en el futur proper, podria causar 1,5 milions més de DI, d'acord amb els càlculs d'organitzacions humanitàries.

Els refugiats i els DI representen una càrrega considerable per als recursos i serveis nacionals, en un moment en què la disminució del preu del petroli ha comportat retallades presupostàries. A més, hi ha problemes de seguretat i prejudicis sectaris. Després de la caiguda de Ramadi, el Govern de Bagdad liderat pels xiïtes va tancar el pont que porta a la ciutat, ja que temia que entre els refugiats, majoritàriament sunnites, s'hi amaguessin infiltrats de l'EI. De manera semblant, la regió autònoma del Kurdistan iraquí (KUR) tem les cèl·lules latents de l'EI i l'arabització encoberta mitjançant els DI sunnites. L'esperança d'una independència completa és generalitzada al KUR. A més de les seves tres províncies de Dohuk, Erbil i Sulaimaniya, en províncies veïnes, com ara Kirkuk, hi ha territoris en disputa amb grans poblacions kurdes. Els kurds confien convertir aquests territoris en disputa en part de la seva regió i el possible futur estat. De fet, les seves forces peixmergues n'han ocupat molts en l'últim any, després del caos derivat de la presa de Mossul per part de l'EI.

Ara els refugiats sirians al Líban són aproximadament una cinquena part de la població. Hi ha la preocupació que la guerra civil siriana es propagui a l'altra banda de la frontera.

El sistema polític del Líban, deficient, no està preparat per fer front a la crisi dels refugiats. El Govern està paralitzat per l'estancament sectari i el nepotisme, i és incapaç de garantir el subministrament elèctric i la recollida d'escombraries. La milícia xiïta Hezbollah lluita al costat del règim d'Al-Assad i es mostra escèptica davant la possibilitat que els refugiats sunnites puguin fer decantar el fràgil equilibri sectari del Líban en contra seu. A Trípoli —al nord— els enfrontaments violents entre residents alauites i islamistes sunnites són freqüents. Mentrestant, els nens sirians captaires i els enllustradors de sabates vaguen pels carrers d'una ciutat on hi ha apartaments que valen milions de dòlars, sales d'exposició de Ferraris i botigues de luxe. Satisfan una elit que cada vegada és més qüestionada i els turistes del golf Pèrsic que ja no hi van de visita a causa dels problemes de seguretat.

Amb gairebé 2 milions de persones, Turquia acull el contingut més gran de refugiats sirians. No obstant això, no tenen estatus oficial de refugiats. Només es consideren convidats temporals. Com a tals, no poden treballar oficialment i gairebé no reben ajuda del Govern si viuen fora dels camps de refugiats, situació en què es troba el 80 %. L'EI ha dut a terme el primer atemptat amb bomba al país el 2015, després que Turquia posés en pràctica una política més ferma contra el grup. Durant molt de temps Turquia ha estat permissiva amb l'EI, ja que temia un estat kurd autònom al nord de Síria, prioritzava enderrocar el règim d'Al-Assad i temia la possible repercussió en la indústria del turisme. El conflicte kurd ha

ressorgit com a resultat de la posició intransigent d'Erdoğan, la política electoral i els nous atemptats de militants del PKK kurd, que la UE

considera una organització terrorista. El toc de queda a Cizre imposat per l'exèrcit turc i les morts de més d'una dotzena de civils són uns fets preocupants. El procés de reconciliació entre turcs i kurds que el mateix Erdoğan va impulsar durant el procés de resolució de 2013 no pot continuar fracassant. Igual que la regió del Kurdistan iraquí, Turquia és una illa d'estabilitat en una regió devastada pels conflictes violents. I més val que continuïn sent-ho, ja que les alternatives regionals per als refugiats són limitades.

Els **països del Golf han estat acusats de no acollir refugiats** d'una guerra a la intensificació de la qual han contribuït, igual que l'Iran i Rússia, en donar suport als seus respectius bàndols. Els països del Golf són dels pocs països al món que no han signat el tractat de l'ONU de 1951 sobre refugiats, que defineix l'estatus d'un refugiat i les obligacions legals dels països d'acollida. No hi ha cap base legal d'acord amb la qual les víctimes de guerres podrien sol·licitar la residència com a refugiats al golf Pèrsic. Han de sol·licitar un visat com qualsevol altra persona. Els visats normalment es donen en funció d'un contracte de treball o el patrocini d'un familiar resident en el cas de menors o persones grans. Els països del Golf volen tenir a ratlla la guerra i els seus refugiats, i els preocupen els problemes de seguretat. Els expatriats són una gran minoria a l'Àrabia Saudita i Oman, i la majoria als altres països del Golf. Els governs de la regió prefereixen tenir-los com a treballadors temporals i no com a refugiats permanents que podrien arribar a tenir un sentiment de pertinença i adquirir drets. Però el retret que no han acceptat refugiats sirians no-

més il·lustra una part de la situació. Els països del Golf han aportat donacions generoses a les operacions d'ajuda de les Nacions Unides i han acollit un nombre cada vegada més elevat de sirians, però no amb l'estatus oficial de refugiats. Els **EAU han donat visats a més de 100.000 sirians** des de l'esclat de la guerra civil el 2011 i l'Aràbia Saudita a 500.000, segons el diari de propietat saudita *Al Hayat*.

Israel sembla un candidat estrany per acollir refugiats sirians tenint en compte les relacions turbulentes amb els seus veïns àrabs. Tot i així, l'oposició ha proposat justament això, i ha recordat l'experiència històrica d'Israel com a nació fundada per refugiats. Però el primer ministre Benjamin Netanyahu ha tallat la proposta d'arrel dient que Israel no tindria «possibilitats geogràfiques ni demogràfiques» d'acollir refugiats que podrien comportar un risc de seguretat. Pels mateixos motius les autoritats israelianes no permetran la proposta del líder palestí Mahmud Abbas d'acollir refugiats palestins de Síria a la zona ocupada de Cisjordània, on té un autogovern limitat. Han començat a construir una tanca a la frontera amb Jordània per evitar infiltracions, semblant a la tanca del Sinai que serveix per dissuadir els refugiats del Sudan i Eritrea. Molts palestins van fugir a Síria després de les guerres perdudes contra Israel el 1948 i el 1967, i ara han hagut de tornar a fer les maletes. El **camp de refugiats palestins de Yarmouk, al sud de Damasc**, es troba entre les zones més afectades per la guerra civil. La històrica fotografia de milers de persones fent cua per aconseguir menjar entre la runa que va sacsejar el món el 2014 és de Yarmouk. **El règim d'Al-Assad ha intentat sotmetre'l evitant que hi arribessin aliments** i la gent s'hi ha mort de gana.

Això fa que les alternatives siguin Jordània i Egipte. D'una banda, Jordània encara és sorprenentment estable tenint en compte la inestabilitat de Síria, però es troba al límit de la seva capacitat, amb més de 600.000 refugiats. D'altra banda, Egipte és més lluny i mai no ha estat la destinació preferida dels refugiats sirians. Recentment s'ha anat apropant al règim d'Al-Assad, responsable de les atrocitats contra els civils que són un dels principals factors de la crisi dels refugiats. El diari libanès *Al Joumhouria* va informar que tots dos països han acordat reprendre les relacions diplomàtiques i coordinar les seves activitats d'intel·ligència. Probablement això no inspirarà cap confiança en els refugiats que acaben d'escapar de les bombes de barril del règim d'Al-Assad.

La guerra civil de Síria continua sense cap solució política a la vista i l'EI es consolida a tots dos costats de la frontera. Només uns 300.000 refugiats han retornat a les seves llars a l'Iraq, sobretot en zones de les províncies del nord de Salah ad-Din, Nínive i Diyala, recuperades pels peixmergues kurds o el Govern de Bagdad. **Hi ha un sentiment creixent entre els refugiats, els DI i els governs que la situació no és temporal, sinó que es prolongarà considerablement.** Alguns refugiats als camps de l'Iraq han començat a construir-hi cases. El plantejament polític ha passat de ser d'ajuda urgent a unes estratègies de subsistència flexibles que amb prou feines permeten als refugiats guanyar-se la vida. Una qüestió fonamental és fins a quin punt els refugiats i els DI s'integraran en el seu entorn actual. Si no és així, molts finalment es desespera-

ran i emprendran l'arriscat i difícil viatge cap a Europa, com ja succeeix.

Europa ha deixat de mirar-se el melic i comença a adonar-se de la magnitud del drama dels refugiats a les seves fronteres. Potser hauria d'anar més enllà i fixar-se en els llocs on s'inicien els viatges dels refugiats. El Programa Mundial d'Aliments (PMA) proporciona aliments bàsics a 4 milions de persones dins de Síria i a 1,3 milions de refugiats als països veïns. L'ajuda humanitària que proporciona als refugiats sirians al Líban i Jordània **s'ha reduït a la meitat aquest any i els programes tenen una falta de finançament del 81 %**. El Sistema Públic de Distribució del Govern iraquí, que és el programa subvencionat d'aliments més gran del món, té una manca de cobertura considerable entre els DI. L'assignació va lligada a la residència oficial en un lloc concret. Un cop desplaçats, els DI tenen moltes dificultats per fer els tràmits necessaris que els permetrien accedir al programa. El PMA actualment proporciona aliments bàsics a 1,8 milions d'iraquians. Igual que el programa sirí, **té una manca de finançament del 61 %**. Va haver de reduir els cupons d'aliments de 26 \$ a 16 \$ per persona al mes. Aviat es tornaran a reduir a 10 \$. El novembre haurà de deixar de funcionar si no s'hi aporta més finançament.

L'Aràbia Saudita va donar 500 milions de dòlars a l'ONU destinats a l'ajuda humanitària a l'Iraq després de les conquestes de l'EI l'estiu de 2015. D'aquesta xifra 150 milions

La guerra civil de Síria continua sense cap solució política a la vista i l'EI es consolida a tots dos costats de la frontera.

de dòlars es van destinar al PMA, però ara ja s'han esgotat. L'Aràbia Saudita no sembla que tingui intenció de fer una nova donació i Europa en general no hi participa, llevat d'algunes aportacions simbòliques. Ja és hora que financin més operacions d'emergència en els països afectats. Ha de treballar amb els governs locals i les organitzacions internacionals per veure com es pot pal·liar la crisi dels refugiats. Ho ha de fer pel seu propi interès; en cas contrari, esdevindrà la seva crisi dels refugiats. Pel mateix motiu Europa hauria de fer un gran esforç diplomàtic amb Rússia, l'Iran, Turquia i l'Aràbia Saudita per trobar una solució política a la crisi de Síria.

Què suposa això per a la política migratòria europea i la seva reacció a la crisi dels refugiats? Alemanya actualment gestiona el 43 % de totes les peticions d'asil a Europa. Juntament amb Suècia s'ha convertit en la destinació preferida. Proposa compartir la responsabilitat entre els països de la UE, però els països de l'Europa oriental són contraris a les quotes de distribució. Si no es troba cap solució, la lliure circulació de persones dins la zona Schengen podria perillar. El restabliment temporal de controls per part d'Alemanya en la frontera amb Àustria el 13 de setembre i l'aturada de trens procedents d'Alemanya per part de Dinamarca uns dies abans són mals presagis.

S'ha alabat la decisió d'Alemanya d'acollir aproximadament **1 milió de refugiats** aquest any, molts de Síria, l'Iraq i l'Afganistan. Ha sorgit un moviment generalitzat de voluntariat per part

dels ciutadans i una gran mostra de solidaritat. Els refugiats a l'estació de tren de Munic van ser rebuts amb regals i xocolatines. Els cercles empresarials han vist amb bons ulls l'afluència de migrants, tenint en compte l'envelliment de la societat alemanya. Un programa de televisió va mostrar els refugiats desfilar com si fossin trofeus al ritme de cançons pop alemanyes. En comparació amb els incendis provocats en centres de refugiats, s'agraeix el contrast de la psicologia de masses sentimental, però no durarà gaire i no pot substituir el debat necessari sobre migració i el futur de les societats europees.

Aquest debat ja es va centrar en les despeses i els reptes de la integració. A molts alemanys els inquieta l'afluència d'immigrants predominantment musulmans, que arriben amb els seus costums i conflictes, i poden tenir opinions diferents sobre la igualtat de gènere, els drets dels homosexuals, l'antisemitisme i la llibertat d'expressió. Ja hi ha problemes d'integració considerables, específics d'algunes comunitats musulmanes i no generalitzats entre els migrants, per exemple, de Polònia, Vietnam o el Brasil. **La suposada oferta de l'Àrabia Saudita de construir 200 mesquites per als nousvinguts** publicada pel diari libanès *Al Diyar* no ha estat gens reconfortant; la interpretació fonamentalista wahhabi de l'islam a l'Àrabia Saudita estableix greus violacions dels drets humans, com ara la pena de mort per als exmusulmans, i és incompatible amb la constitució d'Alemanya o qualsevol altre país europeu. En el debat necessari sobre migració aquestes preocu-

El migrants busquen una vida millor; és el que han fet en totes les èpoques i tots els països, entre ells, milions d'alemanys que van migrar a l'Amèrica del Nord i del Sud durant el segle XIX i principi del segle XX. El discurs populista sobre els «refugiats econòmics» a qui s'hauria de negar l'entrada s'equivoca. Atesa la seva estructura demogràfica, la UE necessita aquesta migració, però les lleis d'asil no són la millor manera d'afrontar la situació; valdria més fer-ho amb una llei d'immigració. Podria oferir vies legals per a la migració motivada econòmicament a partir d'un **sistema de punts, com al Canadà**, que classifica els immigrants d'acord amb les qualificacions, l'edat, les habilitats lingüístiques i l'«adaptabilitat» (p. ex., familiars o estudis anteriors al Canadà).

Europa ha d'acceptar el fet que és un continent multicultural de migració, ho hauria de ser per motius humanitaris i ho ha de ser per motius econòmics. L'organització d'aquesta migració serà un moment determinant per al continent i tindrà una repercussió continuada en els propers anys i dècades. Exigirà tenir els braços oberts, així com la comunicació clara de valors i mà de ferro contra els que divulguen violència religiosa, ètnica o de gènere. Europa no pot subestimar l'atractiu del seu estil de vida, que és un dels motius que atreu les persones. En lloc de preocupar-se per la islamització d'Europa, podríem veure el naixement d'un euroislam secularitzat que pot impulsar la reforma dels musulmans a l'Orient Mitjà que estan cegats per l'estretor de mires i l'odi sectari.

Actualment la UE posa als refugiats moltes traves perilloses i cares.

pacions són legítimes i no es poden passar per alt en nom de la correcció política. Amb totes les seves fluctuacions, el debat a Alemanya és més madur que a l'Europa oriental, on a vegades fa l'efecte que es torna a tractar de la lluita contra els otomans. El debat alemany també és menys corrosiu que en alguns països de l'Europa occidental amb partits de la dreta establerts que es posicionen clarament en contra de tota immigració. Però Alemanya, a més d'arriscar-se a sobreestimar la seva capacitat burocràtica d'acollida, també es veu qüestionada dins la UE, ja que la seva insistència en les quotes es percep en alguns països de l'Europa oriental com una intimidació i l'obertura temporal de les fronteres per als refugiats des d'Hongria a principis de mes s'interpreta com un fet consumat que encara n'ha atret més.

Actualment la UE posa als refugiats moltes traves perilloses i cares. Han de pagar els traficants i creuar el Mediterrani o els Balcans per presentar una petició d'asil. Alguns no l'obtiniran i els faran tornar al seu país amb les mans buides després d'haver-se gastat els escassos estalvis. La UE hauria de plantejar-se oferir la possibilitat de demanar asil als països que acullen refugiats a l'Orient Mitjà. Per a això, caldria col·laborar estretament amb els governs respectius. Molts refugiats vénen de destinacions relativament segures de països veïns, com Turquia, el KUR o Jordània. Han fugit del perill immediat per arribar-hi, però no necessàriament quan des d'allà emprenen el viatge cap a la UE. Així es podria gestionar gradualment el flux de refugiats i es podrien reduir els perills del tràfic de persones.